

12. 4. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení

Dne 1. září 2012 nabyla účinnosti poslední významná novela trestního řádu provedená zákonem č. [193/2012](#) Sb., který do českého právního řádu vnesl institut tzv. dohody o vině a trestu. Zavedení tohoto institutu se dotklo také postavení poškozeného v trestním řízení, zejména pokud jde o jeho právo uplatnit nárok na náhradu škody, která mu byla způsobena trestným činem. Příležitosti pojednat o změnách, které tato novela přinesla, využijeme také k tomu, abychom blíže představili mnohdy opomíjený institut zajištění majetku obviněného, který může přispět k tomu, že nárok poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bude skutečně uspokojen.

Právo poškozeného domáhat se v trestním řízení náhrady škody, která mu byla způsobena trestným činem, lze považovat za jedno z nejvýznamnějších práv, která poškozenému v trestním řízení náleží. Aby mohl být nárok poškozeného na náhradu škody projednán v tzv. adhezním řízení, které je součástí trestního řízení, je potřeba dodržovat postup stanovený trestním řádem, zejména dbát na to, aby bylo právo na náhradu škody uplatněno řádně a včas. Avšak ani řádné uplatnění nároku poškozeným nemusí vždy stačit k tomu, aby byl jeho nárok skutečně uspokojen, zejména pokud trestní řízení trvá delší dobu a obviněný tak má možnost se více či méně nenápadně zbavovat svého majetku. Poškozený by v těchto případech měl bez zbytečného odkladu začít podnikat „protiopatření“, jež mohou spočívat i v návrhu, aby byl majetek obviněného orgány činnými v trestním řízení zajištěn až do výše předpokládané škody. O konkrétních požadavcích na uplatnění nároku na náhradu škody ve světle výše zmiňované novely a o možnostech zajištění tohoto nároku bude pojednáno níže.

Poškozený a uplatnění jeho nároku v trestním řízení

Trestní řád považuje po novele provedené zákonem č. [181/2011](#) Sb. za poškozeného **toho, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo toho, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil**. Zákonodárce současně zužuje (lépe řečeno se snaží zúžit) okruh poškozených osob pomocí negativní definice vtělené do ust. § 43 odst. 2 trestního řádu, podle níž nelze považovat za poškozeného toho, kdo se cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Právo poškozeného domáhat se v trestním řízení náhrady škody nebo nemajetkové újmy, která mu byla způsobena trestným činem, případně vydání bezdůvodného obohacení (dále jen „**škoda**“) je zakotveno v ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu. Podle tohoto ustanovení je poškozený oprávněn

navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu, která mu byla trestným činem způsobena.

Návrh, kterým poškozený uplatňuje svůj nárok na náhradu škody, je třeba učinit **nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování** nebo nově **při prvním jednání o dohodě o vině a trestu**[1]. Poškozený tedy nyní musí rozlišovat, zda lze dané trestní řízení skončit sjednáním dohody o vině a trestu. Na tuto skutečnost však musí být již v přípravném řízení **upozorněn** orgány činnými v trestním řízení.

V trestním řízení, kde lze sjednat dohodu o vině a trestu, tedy musí poškozený uplatnit svůj nárok nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu. Pokud nárok uplatnil kdykoliv předtím, nemusí se účastnit sjednávání dohody o vině a trestu (má na to však právo) a o rozsahu a způsobu náhrady škody se s obviněným dohodne státní zástupce. Pokud je poškozený sjednávání dohody přítomen a s rozsahem a způsobem náhrady škody souhlasí, připojuje k dohodě svůj podpis. Dohoda poté může být formou odsuzujícího rozsudku schválena soudem a nárok na náhradu škody je tímto poškozenému přiznán (ust. § 324o a násl. trestního řádu).

V případě, že poškozený s rozsahem či způsobem náhrady škody nesouhlasí, vypořádá se s jeho nárokem až soud. Státní zástupce je povinen soud upozornit na skutečnost, že ohledně náhrady škody nedošlo k dohodě. Soud poté o nároku poškozeného rozhodne samostatným výrokem dle ust. § 228 a násl. trestního řádu, tedy buď poškozenému nárok na náhradu škody přizná, nebo jej odkáže na řízení ve věcech občanskoprávních.

Skutečnost, že je možné uplatnit nárok na náhradu škody také při sjednání dohody o vině a trestu je poškozenými zcela jistě vítána. Nejen, že tato dohoda může urychlit průběh trestního řízení, ale může urychlit také uspokojení nároku poškozeného. Pokud bude v praxi využívána, lze očekávat, že se poškození dočkají náhrady škody v trestním řízení dříve a častěji, než tomu bylo dosud.

Zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení

Velmi důležitým institutem zajišťujícím skutečné uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody je zajištění nároku poškozeného na náhradu škody na majetku obviněného. Základní právní úpravu týkající se tohoto typu zajištění nalezneme v ust. § 47 a násl. trestního řádu.

Institut zajištění nároku poškozeného na náhradu škody je využíván v případech, kdy existuje důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bude mařeno nebo ztěžováno. Jde například o případy, kdy obviněný začne rozprodávat svůj majetek, převádí jej na jiné osoby, nebo se jej pokouší jiným způsobem zbavit.

O zajištění nároku poškozeného na náhradu škody je možné rozhodnout **již v přípravném řízení**, a to na základě návrhu poškozeného podaného dozorovému státnímu zástupci[2], nicméně přichází v úvahu až v okamžiku, kdy je pachateli trestného činu **sděleno obvinění**, tedy až po zahájení trestního stíhání. V řízení před soudem rozhoduje o zajištění nároku poškozeného na náhradu škody soud na návrh státního zástupce.

Pokud poškozený navrhne dozorovému státnímu zástupci, aby byl majetek obviněného zajištěn, musí zejména **odůvodnit, z čeho plyne jeho obava, že by uspokojení jeho nároku na náhradu škody mohlo být mařeno**. Dále by měl podle svých možností **označit majetek obviněného a uvést, kde se nachází**.

Ne každý nárok poškozeného však lze zajistit a ne všechny věci mohou být předmětem zajištění. Typicky není možné zajistit nárok poškozeného na náhradu škody, o kterém již bylo rozhodnuto v

jiném, zpravidla občanskoprávním řízení[3]. Ze zajištění jsou pak vyloučeny věci, které nelze postihnout výkonem rozhodnutí, a též další pohledávky obviněného uvedené v ust. § 47 odst. 5 trestního řádu za podmínek tak stanovených. Mimo těchto věcí se však zajištění vztahuje **na celý majetek obviněného**, který mohou tvořit i pohledávky a jiná práva či peníze ocenitelné hodnoty.

Je-li návrhu na zajištění nároku poškozeného na náhradu škody vyhověno, vydá soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnutí o zajištění, v němž zakáže obviněnému, aby se zajištěným majetkem jakkoliv disponoval, aby jej převedl na jinou osobu, nebo zatížil. Jakékoliv úkony obviněného učiněné v rozporu s tímto zákazem jsou neúčinné. Státní zástupce nebo soud, který rozhodne o zajištění, je povinen následně učinit všechny úkony nezbytné k výkonu rozhodnutí, a to i před nabytím jeho právní moci.

O návrhu poškozeného na zajištění jeho nároku na náhradu škody se nevydává tzv. negativní rozhodnutí. Státní zástupce tedy nevydává usnesení jako v případě, že k zajištění majetku obviněného přistoupí, nýbrž poškozeného pouze písemně vyrozumí a sdělí mu důvody, pro které nebylo k zajištění jeho nároku na náhradu škody přistoupeno. Poškozený tak nemá k dispozici žádný z „klasických“ opravných prostředků, kterým by mohl postup státního zástupce zvrátit, může se však domáhat přezkoumání postupu státního zástupce podnětem k výkonu dohledu dle ust. § 12d a ust. § 12e zákona č. [283/1993](#) Sb., o státním zastupitelství, v platném znění a ust. § 1 a ust. § 2 vyhlášky č. 23/1994 Sb, o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, v platném znění. Změní-li se okolnosti, za nichž státní zástupce o návrhu rozhodoval, a nové skutečnosti by mohly vést k tomu, aby bylo rozhodnuto o návrhu na zajištění nároku poškozeného na náhradu škodu pozitivně, nic nebrání poškozenému, aby podal návrh státnímu zástupci opětovně.

Výkon zajištění majetku a věcí v trestním řízení upravuje zvláštní zákon, kterým je zákon č. [279/2003](#) Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, v platném znění (dále jen „**zákon o zajištění**“).

Výkon rozhodnutí o zajištění probíhá tak, že se movité věci, na něž se zajištění vztahuje, sepsí a uloží do úschovy soudu. Za účelem zajištění movitých věcí může být nařízen výslech svědků nebo obviněného (který má ale právo výpověď odeprít) či být nařízena osobní prohlídka obviněného a prohlídka bytu nebo jiných prostor sloužících k bydlení nebo prostor k nim náležejících a jiných prostor a pozemků. U nemovitých věcí usnesení o zajištění soud zašle příslušnému katastrálnímu úřadu, který zapíše obsah sdělení soudu do katastru nemovitosti.

Správu zajištěných věcí poté vykonává ten, kdo o zajištění rozhodl, nebo jí může pověřit Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových či exekutora. Se zajištěným majetkem lze nakládat pouze v rozsahu vymezeném v pověření a pouze tak, aby byl majetek chráněn před poškozením, ztrátou nebo zničením a byl využíván hospodárně, tedy aby uspokojení nároku, pro který je majetek zajišťován, bylo co nejlépe zabezpečeno.

Dlužno dodat, že zákon o zajištění se použije nejen na výkon zajištění a správu majetku zajištěného k uspokojení nároku poškozeného, ale také na jiné druhy zajištění, například na zajištění zaknihovaných cenných papírů, nemovitosti a jiné majetkové hodnoty (ust. § 79c a násl. trestního řádu), zajištění majetku obviněného, pokud lze očekávat uložení trestu propadnutí majetku (ust. § 347 trestního řádu) či zajištění majetku na základě žádosti orgánu cizího státu (ust. § 441 trestního řádu).

Nad rámec pojednání o institutu zajištění nároku poškozeného na náhradu škody dle ust. § 47 trestního řádu uvádíme, že poškozený či jeho zmocněnec by měl aktivně vystupovat rovněž ve vztahu k majetku, který mu byl pachatelem trestného činu „odčerpán“ jako např. věci, které mu byly

odcizeny (trestný čin krádeže dle ust. § 205 trestního zákoníku), zpronevěřené finanční prostředky (trestný čin zpronevěry dle ust. § 206 trestního zákoníku) či podvodně vylákané finanční prostředky (trestný čin podvodu dle ust. § 209 trestního zákoníku). Zajištění věcí a majetkových hodnot, které jsou výnosem trestné činnosti, mají za cíl instituty popsané v ustanoveních § 79a až 79f trestního řádu.[4]

Ačkoliv trestní řád explicitně nestanoví, že poškozený může podat návrh na postup podle výše uvedených ustanovení, poškozenému v podání takového návrhu nic nebrání, a domníváme se, že podání takového návrhu je mnohdy více než žádoucí pro efektivní ochranu jeho zájmů. Na zajištění věci a majetkové hodnoty podle výše uvedených ustanovení trestního řádu může poškozený uplatnit právo, a pokud o jeho právu k zajištěným věcem a majetkovým hodnotám není pochyb, bude rozhodnuto o jejich vydání poškozenému. V souvislosti s uplatněním práva na vrácení zajištěné věci poškozeným a řádně uplatněným nárokem na náhradu škody přitom Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 21. 04. 2004, sp. zn. 11 Tdo 178/2004 konstatoval, že jestliže peněžní prostředky zajištěné na bankovním účtu prokazatelně náleží poškozenému, není vyloučeno rozhodnout o jejich vrácení postupem podle analogie dle ust. § 80 odst. 1 trestního řádu[5], přičemž za úkon, kterým poškozený uplatňuje právo na vrácení těchto peněžních prostředků, lze považovat řádně uplatněný nárok na náhradu škody.

Závěrem

Institut zajištění nároku poškozeného na náhradu škody slouží jako určitá pojistka zajišťující uspokojení nároku poškozeného. V praxi by na něj neměl poškozený, a zejména jeho advokát vystupující jako jeho zmocněnec zapomínat, zejména v situacích, kdy hrozí, že ke konci trestního řízení nebude obviněný disponovat žádným majetkem, ze kterého by bylo možné nárok poškozeného uspokojit.

Mgr. Katarína Oboňová,
advokátní koncipientka
autorky působí v advokátní kanceláři MSB Legal, v.o.s.

Mgr. Martina Vítková,
advokátní koncipientka
autorky působí v advokátní kanceláři MSB Legal, v.o.s.

-
- [1] Dohoda o vině a trestu je uzavírána mezi obviněným a státním zástupcem v případech, kdy výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr o tom, že se skutek stal, že je trestným činem a že jej spáchal obviněný, který o tom zároveň učiní prohlášení (ust. § 175a a násl. trestního řádu).
- [2] Státní zástupce může o zajištění majetku nároku poškozeného na majetku obviněného rozhodnout i bez návrhu, pokud by to vyžadovala ochrana zájmů poškozeného, např. je-li poškozený dlouhodobě v cizině či vážně nemocný.
- [3] Bylo-li rozhodnuto, byť nepravomocně, o nároku poškozeného na náhradu škody v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, nemůže poškozený uplatnit návrh podle ust. §43 odst. 3 trestního řádu, tj. aby soud uložil obžalovanému v odsuzujícím rozsudku povinnost nahradit v penězích škodu.
- [4] Přesněji ust. § 79a až 79f trestního řádu stanoví, že orgány činné v trestním řízení mohou zajistit peněžní prostředky na účtu u banky, zaknihované cenné papíry, nemovitosti, a jiné majetkové hodnoty, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že tyto byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání trestného činu byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti.
- [5] Dle ust. § 80 odst. 1 trestního řádu platí, že není-li věc, která byla vydána nebo odňata, k dalšímu řízení už třeba a nepřichází-li v úvahu její propadnutí nebo zabránění, vrátí se tomu, kdo ji vydal nebo komu byla odňata. Jestliže na ni uplatňuje právo osoba jiná, vydá se tomu, o jehož právu na věc není pochyb. Při pochybnostech se věc uloží do úschovy a osoba, která si na věc činí nárok, se upozorní, aby jej uplatnila v řízení ve věcech občanskoprávních.

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)